

Владичин борабак у Мајинама од 13 фебруара до 8 априла 1836 г. и постанак „Слободијаде“

(По историјској грађи из Државног архива у Задру)

Први рођак Владичин и несуђени наслѣдник Петра I Ђорђије Петровић, који је већ дуже времена живио у Русији, добио је 21 септембра¹⁾ 1835 г. од руске владе у Петрограду пасош на неодређено вријеме за Црну Гору.

16 октобра Ђорђије је био већ у Бечу. Он је наставио свој пут из Беча 27 октобра. Успут је изјавио да иде у своју домовину ради породичних ствари. 28 новембра Ђорђије је стигао из Трста у Котор. 29 новембра, под бројем 835/п., поднио је детаљан извјештај о његовом доласку у Котор вршилац дужности окружног поглавара которског Габријел Ивачић Губернијалном претсједништву у Задру. Ивачић саопштава: већ прије два мјесеца се говорило о Ђорђијевом доласку. Причало се да је мајор. Сада се он изненада појавио, јер га у овом тренутку нико није очекивао. Он има руски пасош који је издат у Петрограду 21 септембра 1835 г. и који важи за одлазак и повратак. Пасош је исправан, јер су га визирале Дирекција полиције у Бечу и Дирекција полиције у Трсту. Ивачић не може да пошље Ђорђијев пасош на преглед у Задар, јер Ђорђије намјерава да кроз два дана пође у Црну Гору. Брод којим је Ђорђије дошао налази се још у Росама. Чим брод стигне у Котор. Ивачић ће настојати да сазна од капетана брода и од посаде о чему је Ђорђије разговарао на путу и какве су његове будуће намјере. Ивачић увјерава Губернијално претсједништво да ће надзирати Ђорђија за вријеме његова боравка у Котору и да ће трагати за његовим намјерама у Црној Гори. Неки Црногорци који су се нашли у Котору, одмах су наравно опколили Ђорђија. А кад се он упутио на црногорски пазар, његови саплеменици су му указивали велико поштовање. 29 новембра Ивачићу није био познат прави циљ Ђорђијевог путовања. Чули су се тамо гласови да би Ђорђијев долазак у Црну Гору могао да изазове размирице између њега и Владике, јер се претпоставља да Ђорђије намјерава да узме у своје руке административну управу у тој земљи, а да Владици препусти само цр-

¹⁾ Све датуме наводимо по новом календару.

квену власт. По мишљењу Ивачићевом, ти се гласови шире зато што је требало да Ђорђије наслиједи митрополита Петра I који га је и био послао у Русију да се васпита и да стече потребну стручну спрему. Ђорђије је међутим напустио свјештенички позив, а пригратио је војну струку²⁾. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 183 (б. XV. Central Akten. 1835) „пр. 5. X-бре 1835. 714/ц. п.“).

I децембра 1835 г. упозорило је Губернијално претсједништво Ивачића да опрезно и неупадљиво надзире Ђорђија за вријеме његова пролаза и задржавања у Котору. Требало је поклонити нарочиту пажњу Ђорђијевим везама са православним живљем у Которском округу. Задужен је Ивачић да припази и на Ђорђијево политичко владање и да се побрине да на опрезан начин сазна прави циљ његова доласка у Црну Гору. Да би надзор над Ђорђијем био по могућности што бољи, препоручено је Ивачићу да одмах по Ђорђијевом појављивању у Котору узме у Црној Гори једног повјерљивог извиђача да би се сазнало како је Ђорђије био примљен у својој домовини, шта се тамо уопште о њему мисли и говори и са каквим се намјерама и плановима он упутио на те стране. Губернијално претсједништво интересују још и вијести о проширењу Србије и жеља му је да сазна од Ивачића који ће крајеви бити припојени тој кнежевини. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 183 (б. XVa. Central Akten. 1835).

Ивачић је морао одмах чим је добио ова наређења од Губернијалног претсједништва да пошаље у Црну Гору свога „познатог извиђача“.

Познати Ивачићев извиђач задржао се на Цетињу и у цетињској околини осам до десет дана да би сазнао све оно што је стајало у вези са повратком Ђорђија Петровића из Русије у Црну Гору. Кад се извиђач вратио са Цетиња у Котор, саопштио је Ивачићу ово: Ђорђије Петровић је сасвим изненада стигао у Црну Гору. Додуше, он се очекивао, само не у овом тренутку, него у прољеће 1836 г. Његово појављивање је све изненадило зато што он свој долазак није био ни писмом наговјестио. Тада се одмах тврдило, а и сада многи држе, да он намјерава да удаљи с власти у Црној Гори свога рођака Владика и да узме управу над том земљом у своје руке. Али ова претпоставка била је досад без икаква основа. Изгледа да она потиче од оних који су незадовољни Владиком и који би жељели да се умањи његова власт коју сад врши. Сам Владика је повјеровао том проношењу гласова, будући да се прича да му се у друштву не-

²⁾ О Владици и Ђорђију Петровићу писали су у неколико Душан Вуксан (Записи, Цетиње, 1937, књ. XVIII, стр. 332—336) и Љубо Влачић (Петровић Петар П Његош, Београд, 1937, стр. 33—48).

Наравно и други су писци који су се бавили Владиком додиривали ово питање, Напомињемо да се чува у Државном архиву у Задру велика историска грађа о Ђорђију Петровићу од 1835 г. па све до његове смрти. Тај за нас драгоцен материјал сад је сав исписан.

ког његова присна пријатеља и Милаковића омакла ријеч која одаје сумњу. То се десило прије Ђорђијевог доласка на Цетиње. Изгледало је приликом Ђорђијевог дочека на Цетињу да је Владика испољавао знакове велике љубави. У почетку су Владика и Ђорђије живјели на Цетињу у савршеној сагласности. Ако би неки Црногорац дошао Ђорђији да га за нешто замоли, Ђорђије би га упућивао Владици и рекао би му да све као и до сада стоји у власти и моћи Владициној. Све важније ствари обављао је Владика са својим рођаком Ђорђијом и нико није могао да докучи њихове тајне. Нека повјерљива особа хтјела је да нешто сазна од Ђорђија. Он јој је одговорио да не треба жељети да се дозна оно што није свима допуштено да знају. Неки су причали да ће се Ђорђије идућега прољећа вратити наново у Русију. Дознало се да се Владика одлучио да се послјије светог Саве упути са својим рођаком Ђорђијом у Мајине због важних послова око манастирског земљишта. Ђорђије је по свом доласку у Црну Гору говорио с много обзира о кнезу и државном канцелару Метерниху који га је, по његовим изјавама, пет пута примио у аудијенцију. Метерних је, по њему, гајио симпатије према Владици и Црногорцима. На Цетиње је стигао високи турски функционер

Радоњић који је поклонио Владици једног лијепог пса с накитом од сребра у вриједности од 40 форинти. Он је послјије дугих тајних разговора с Владиком и Ђорђијем, који су трајали неколико дана, напустио Цетиње и упутио се према Турској Албанији. Његов задатак је био да тражи од Владике да Црногорци врате турска земљишта која су отели око Служа и Жабљака. Причало се да га је за то овластио везир од Румелије који га је слабо дочекао по његовом повратку из Црне Горе, јер је сматрао да је Радоњић као Црногорац по поријеклу штитио интересе својих сународника на штету турских поданика.

Све ове вијести које је сазнао од свога извиђача доставио је Ивачић 7 јануара 1836 г. Губернијалном претсједништву у Задру. Њима је додао још једну прегршт података о Црној Гори. С друге стране је био сазнао да су 30 децембра 1835 г. била осуђена на смрт два Црногорца из Ријечке Нахије, јер су били убили једног присног Владициног пријатеља. Пресуду су изrekli Владика и још неколико најугледнијих Црногораца. Ивачић је дознао да ће Димитрије Милаковић заиста да отпутује за Русију и да је руски двор позвао Владику да дође тамо и да се оправда због тога што је свог стрица Петра I прогласио свецем и зато што су Црногорци отели Турцима земљиште око Служа и Жабљака (Задар, Државни архив 196 (б. ХШа. Central Akten. 1836).

Није прошло дуго времена од повратка Ђорђија Петровића из Русије у Црну Гору, а Владика се с њим упутио у манастир Под-Мајине. 2-ег фебруара 1836 г. извјештава Владика Гаџријела Ивачића да је у „намјеренију ово дана поћ под Маине“ (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 192 (б. IХа. ц. к.Х/3.4.1836) „пр. 10 фебрајо 1836. 966/422“).

12-га фебруара 1836 г. јавља Ивачић Губернијалном претсједништву да је Владика пошао у свој манастир у Мајинама да види како напредују радови око обдјелавања манастирског земљишта који су већ неко вријеме у току. По Ивачићевом мишљењу то је једини разлог због којег се Владика појавио у Мајинама. Ивачић вјерује да ће се Владика ту задржати врло мало времена. Он ставља у дужност претору у Будви Ивану Кризомалију и једном полицијском шпијуну да припазе на Владичино понашање и на његове сумњиве везе за вријеме његовог боравка у гореспоменутом манастиру. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 192 (б. I Ка. к. X/3.4. 1836) „пр. 17 фебруара 1836.281/п“).

Аустријске власти у Боки Которској почињу сад да будно прате нашег Владику и да спасавају од заборава све његове мисли и намјере.

15 фебруара 1836 г. већ круже разни гласови у Которском округу о Владици и његовој околини. Директор полиције у Трсту Алојз фон Кал-Розенбург обавијестио је својом нотом од 30 јануара 1836 г. Ивачића да је Димитрије Милаковић стигао 13 јануара 1836 г. у Трст и да је 21 истог мјесеца наставио свој пут за Беч да тражи ондашње Руске амбасаде пасош за Петроград куд га зову веома важни послови. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIа. Central Akten. 1836) „пр. фебраја 1836“). У Котору и у оближњој Црној Гори проносиле су се вјести да Милаковић има за задатак да оправда Владику код руског двора због црногорског напада на Служ и Жабљак и ради проглашења митрополитра Петра I-га за свеца. Штавише су неки тврдили да је истекао рок када је требало да Владика добије од Русије знатну суму новца и да је руски двор обуставио то плаћање док се Владика од гореспомнутих ствари не оправда. Било је сигурно да је тада код Владике била неко вријеме несташница у новцу и да је он преко свога брата предлагао једноме трговцу из Доброте да му позајми 500 талира с обавезом да ће му их вратити у сувом месу идућег марта. Тада су неки говорили да му је тај новац био потребан да би могао наставити радове око обрађивања манастирског земљишта у Мајинама. На тим радовима било је запослено отприлике два мјесеца 50 до 60 радника (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIа. Central Akten. 1836) „пр. 20 Хор. 1836. 51/ ц. п.).

Иван Кризомали је већ 19 фебруара 1836 г. поднио нешто мање детаљнији извјештај Габријелу Ивачићу о Владичином боравку у манастиру у Мајинама. По његовим изјавама Владика се 12 фебруара појавио са својим рођаком Ђорђијом у манастиру Стањевићима. У његовој пратњи било је осам особа, нешто његових сродника, а нешто његових слуга; 13-га фебруара он је сишао у манастир у Мајинама. Ту намјерава да остане мјесец дана. Прошло је извјесно вријеме отако се обрађује земљиште у околини манастирској. Владика је досад на те радове утрошио отприлике 1500 форинти. 19-га фебруара почео је да поправља сам манастир. У њему хоће да уреди неколико се-

ба да би могао у њима да живи кад дође у Мајине. Изгледа да он хоће сваке године да се враћа у Мајине да би се одао пољским радовима. Ђорђе Петровић је 18 фебруара био пошао својој сестри Стани у кнежију Бојковиће одакле ће се поново вратити у Мајине. По Ивачићевом наређењу неће му се тамо правити неприлике ако се појави без пасоша. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 192 (б. IXа. к. X/3. 4. 1836) „пр. 22 фебрајо 1836. Н. 103/п“).

Све ове податке о Владици доставио је Ивачић 22 фебруара Гувернијалном претседништву у Задру. Он је њима још додао да је сигурно да ради дневно на Владичином имању у Мајинама око три мјесеца 80 до 150 радника и да по некима издаци за те послове износе 3000 форинти. Ивачић не вјерује Кризомалију да ће се Владика задржати у Мајинама око мјесец дана, пошто у Црној Гори владају велике размирице. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 192 (б. IX. к. H/3. 4. 1836) „пр. 27 Хорн. 1836. 331/п.“)

22 фебруара, под бројем 102, Ивачић је упутио у Задар још један извјештај. Од претора Кризомалија Ивачић је сазнао да је у Будву пристио православни поп Вук Поповић који је родом из Подгорице и који је неколико година настањен на Цетињу у Црној Гори. С Поповићем је остала у другом стању једна Црногорка из Цеклина која је извјесно вријеме растављена са својим мужем. Од страха пред црногорском осветом Поповић се најприје склонио у Стањевиће, па потом у Будву. Како је он уживао присно Владичино повјерење, то је дало повода да се посумња и у самога Владика да је и он, у друштву с Поповићем, одржавао везу са том Црногорком. Тај глас је пукао као гром из ведрa неба не само по Црној Гори него и у Будви и њеној околини. Владичина брижљивост да заштити Поповића од освете пружила је издашну храну злим језицима. Оштро око Ивачићево је одмах прозрело да се та вијест проноси да би се умањио углед Владичин. Кризомалију је јављено да допусти попу Поповићу да до даљег наређења остане у Будви, али да му не смије дозволити да се одатле удаљи сем ако жели да се врати у Црну Гору. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 192 (б. IXа. к. X/3. 4. 1836) „пр. 27 Хорн. 1836. 330/п“)

Од свога „познатог“ извиђача Ивачић је сазнао о Владици много више података него од Кризомалија: већ неколико дана налазе се у манастиру у Мајинама Владика и његов рођак Ђорђе, и изгледа да владају међу њима присно пријатељство и слога. Они надгледају пољске радове у околини манастира, бдију и над поправком самог манастира у коме се праве собе и испред кога се проширује плочник. Посведневно се снабдијевају храном из Будве; свакога секунда шетају се на својим коњима дуж равнице у Будви и долазе на извор. Ту их становници послужују водом. Прошних дана Ђорђе је пошао у Жуду својој сестри Стани Бојковића која је настањена у селу Вишњеву. Чула су се разна говоркања о Владичином боравку у манастиру у Мајинама. Једни су причали да је он тамо дошао због радова које је

требало обавити. Други су повјерљиво шапутали да се он ту склонио због неке Црногорке из Цеклина која је продавала своју љубав. Износили су штавише да је он наговорио ту жену да свали кривицу на свјештеника Василија Поповића који води поријекло из Подгорице и који је настањен у Црној Гори отприлике десет година. „Познати“ Ивачићев извиђач саопштава нам и неколико драгоцјених појединости о постанку „Слободијаде“. Он јавља Ивачићу да је Владика написао једно врло дугачко дјело у осмерцу ћирилицом и на српском језику. Ово Владичино дјело говори о историји Црне Горе од Иванбеге до данашњега дана. По свом доласку у манастир у Мајинама, Владика је дао ово дјело преписати у два примјерка на врло финој хартији. По његовом тврђењу, један од ових примјерака поклатиће аустријском ћесару Фердинанду I-ме, а други рускоме цару Николи Павловичу. Владика је сматрао да је добро да се ово дјело подвргне цензури рускога конзула у Дубровнику Јеремије Гагића. Гагић га је одобрио и послао Владици натраг. Споменути егземплари биће, тако даље изјављује извиђач, што је могуће прије упућени на предијелена мјеста: »Il Vescovo fece un lunghissimo lavoro in ottava rima con carattere e lingua serviana. Questo lavoro. tratta sull' istoria di Montenero da Ivan Begh fino quest' oggi. Dopo la sua venuta nel Convento sotto Maini fece tale lavoro in duplo originale in carta finissima copiare, un esemplare dei quali, secondo la sua asserzione, innalzerà a S. M. l'Imperatore d'Austria nostro Augustissimo Sovrano e Padrone, ed il secondo a S. M. l'Imperatore delle Rusie. Il lavoro di cui si tratta, pria di farlo copiare, credè bene il prelado di assoggettarlo alle Censure del Console Russo di Ragusa Gaghich, da cui approvato gli vene restituito. Gli esemplari sudti saranno quanto prima inoltrati al loro destino«.

Ове вијести свога извиђача Ивачић је искористио за свој извјештај од 26 фебруара 1836 г. Губернијалном претсједништву. Он је исто потврдио да се Ђорђије Петровић ових посљедњих дана заиста упутио из Мајина у Вишњево, гдје је настањена његова сестра Стана, удовица Ива Бојковића, и да се после једнога дана вратио у Мајине. Ђорђијево владање за вријеме његова боравка у Жупи није изазвало никакву сумњу. Сви аустријски поданици који су својим пословима били на Цетињу увјеравали су Ивачића да им је Ђорђије био од велике користи и да је он много допринио да се поравнају размирице између њих и Црногораца; они су додавали да се он много разликује од Владике и да црногорске поглавице имају о њему добро мишљење. И од других је Ивачић чуо да је тобож она Црногорка из Цеклина остала у другом стању с Владиком, и да многи мисле да Владичин долазак у манастир „Под-Мајине“ има за циљ не толико да се поправи овај сам манастир колико да се Владика не нађе на Цетињу за вријеме порођаја споменуте Црногорке. И Ивачић тврди да је Владика посљедњих дана заиста саставио једно важно дјело. Њему је познато да је на рачун Владичин тражена од трговаца из Котора врло фина хартија. А Владичин брат, који је трговао пољо-

привредним производима, рекао је Ивачићу кад је био код њега ради других ствари, да су Владика и његов рођак Ђорђије има неколико дана много заузети конферисањем и писањем и да ће ти њихови списи бити ускоро послани: »Che un qualche lavoro d'interesse deve infatti aver compilato il Vescovo in questi ultimi giorni, giacchè per suo conto furono fatte delle ricerche nei negozj di Cattaro di carta soprafini, e suo fratello Negoziante di prodotti del suolo, essendo da me per altri motivi mi disse, che il Vescovo e suo Cugino sono da alcuni giorni molto occupati in conferenze e scritture, aggiungendo anzi che queste scritture saranno accompagnate quanto prima. Nulla mi consta pero del loro contenuto"⁹⁾ (Задр, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten. 1836) „лр. 2. Марз 1836. 72/ц. п”).

Познати Ивачићев извиђач и даље с великом марљивошћу скупља драгоцене податке о Владичином животу у Мајинама и о ондашњим приликама у појединим црногорским нахијама. На основу његових података Ивачић саставља 29 фебруара један подужи извјештај за Губернијално претсједништво у Задру. Из тог његовог извјештаја дознајемо сљедеће: Турци из Спужа убили су има неколико дана четири Црногорца из Загарача. Пипери и Бјелопавлићи спремају се да их изненада напану и да им се освете. 24 фебруара долази Владици у манастир „Под-Мајине“ пиперска и бјелопавлићка депутација да од њега потражи муницију. Ђорђије Петровић јој саопштава да он неће да узима учешћа ни у каквим потхватима против Турака, јер се Русија налази у потпуном савезу с отоманском Портом. И због тога што је он руски војник, не може да допусти да се врши икакав напад на турске поданике. Владика се много не обзире на руско-турско пријатељство. Он пружа помоћ у муницији и Пиперима и Бјелопавлићима. Одрах наређује да се пошље са Цетиња у Пипере неком попу Ивану осам кутија фишека. Није познато кад ће бити извршен тај напад на Турке из Спужа. Свакодневно долазе Црногорци из свих нахија и општина Владици у манастир „Под-Мајине“. До 1 марта очекује се 20 до 30 главара из Цеклина, 28 фебруара стигли су Владици неки главари из Глухога Дола из Црмничке Нахије и затражили од њега муницију да би се бранили од Спичана и осталих турских држављана. Он им је одбио молбу и прекорио их зато што нису уједињени с осталим општинама Црмничке Нахије. У Мајинама Владика руководи пословима око поправке манастира и самим пољ-

⁹⁾ Вук Врчевић тврди у своме раду ("Живот Петра II Петровића Његоша", књиге Матице српске, бр. 46, стр. 139) да је Владика спјевао "Слободијаду" 1833 г.

"Спремајући се за Русију, у прољеће 1833 године, Његош је докочао "Глас каменштака", један мали спјев из историје Црне Горе. Угледајући се, почетнички и бојажљиво на Милутиновићеву "Србијанку", дао је ту Његош основну редакцију "Слободијаде", која је била много народскија неголи у каснијој преради од 1835 године, али без подјеле на pjesме и скоро без икаквих митолошких реминисценција" (Петар Колендић, Његошев "Глас каменштака" у талијанском пријеводу Петра Сентића, Споменик Српске краљевске академије, Београд, 1941, 73, стр. 3).

ским радовима. Изгледу су да ће се у манастиру засад направити само двије три собе. Већег замаха су пољски радови на које је утрошено досад 3000 форинти и којима се бави 80 до 100 радника. У разним крајевима Которског округа тражио је Владика лозе и воћке да би их пресадио на манастирско земљиште у Мајинама. Трошкови које Владика у Мајинама прави и његово лично управљање тим пословима довели су Ивачића на помисао да он отсада намјерава да проводи један дио године у свом манастиру у Мајинама. Владика је тако нешто и саопштио на Цетињу и у Мајинама и додао да је он 1836 г. много пропатио у Црној Гори и због оштре климе и због недостатка разних предмета које је с муком могао добављати из Котора. Опћенито се тамо није вјеровало овим његовим изјавама, већина је била мишљења да се он сада задржава у Мајинама да би видео како ће се ствар свршити са оном Црногорком из Цеклина која је била затрудњела и због које је јавно мишљење осуђивало њега и Василија Поповића. Да не би Губернијално претсједништво примило за готов новац оно што је фантазија Владичиних непријатеља испредала у вези са том Црногорком, Ивачић му скреће пажњу да је Владика увијек имао против себе, а и сад има, јаку странку у Црној Гори на чијем челу стоје сродници и пријатељи покојног гувернадуре Вукотича Радоњића. По његовом излагању, они пазе на сваки Владичин покрет, терете га, праве злобне примједбе на његов рачун и увијек га приказују у оним бојама које су њима по вољи. И даље Ивачић тврди да је Владика у том погледу можда невин (innocent); на крају додаје да нико од угледних православаца из Будве није пошао Владици у Мајине да га поздрави као што је то био прије обичај. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten) „пр. 5 Марз 1836.82/ц. п.”)

Далматински гувернер гроф Венцел Фетер фон Лилиенберг сматрао је за своју дужност да обавијести више власти у Бечу о Владичином доласку у манастир у Мајинама. Он је 2 марта о томе поднио доста опширан извјештај грофу Јозефу фон Седлницком, претсједнику Врховне полицијске и цензурне дворске власти. У том његовом извјештају наилазимо на податке о Владици који су нам већ углавном били познати из Кризомалијевих и Ивачићевих дописа. Лилиенберг нам је додуше ту саопштио и неке нове појединости о Владици до којих је он дошао преко неких других својих доушника. Тако ми од њега први пут чујемо да је наш Владика добијао од становника у Будви на поклон дрвеће, лозе и сјеме за своја земљишта у Мајинама. То је, како нам Лилиенберг прича, саопштио Ђорђе Петровић некоме аустријском официру. Неки Владичин стриц причао је у Котору да је Владика за своју „Оду ступљења на престол Фердинанда I“ (1835) очекивао неки поклон. Цар Фердинанд му се међутим само захвалио. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten. 1836).

Кад је Кризомали 19 фебруара јавио Ивачићу да Владика кани да остане у манастиру у Мајинама мјесец дана, Ивачић није могао

повјеровати. 3-га марта међутим он сам изјављује Губернијалном претсједништву да ће се Владика, како му изгледа, задржати тамо до 1 априла. По његовом тврђењу, Владика у Мајинама и даље надзире пољске радове и поправљање самога манастира. Главари црногорски често долазе к њему; посјећују га, по свом старом обичају, и они Црногорци којима је потребна његова помоћ и потпора. Док је Ђорђије Петровић био у Мајинама, Владика му је препуштао да их он прима. Сада Владика међутим прима Црногорце једва једвице, обично дан касније по њиховом доласку. Они су Ивачића увјеравали да се Владика тако понаша и на Цетињу. Људи морају тамо долазити из далеких крајева више пута да би их примио у аудијенцију. Говорило се да је лакше доћи до аустријских власти него до Цетињског манастира. Ивачић се овдје заборавља па тврди да је систем Владичине владавине окрутан и да он ствара незадовољство и нерасположење међу црногорским народом; штавише додаје да Владика мало мари за јавно мишљење и да више пази на своју удобност него на интересе свога народа.

Ивачић је 3-га марта објелоданио још неке појединости из Владичина живота. Сазнало се да је Владика ових последњих дана примио писмо из Беча од свог секретара Димитрије Милаковића у коме му јавља да је био добро примљен од тамошњег руског амбасадора, да ће кроз који дан наставити свој пут за Петроград и да ће се отуда вратити у Црну Гору августа мјесеца. Тврдило се да је у Милаковићевом писму било и једно писмо за Владику од руског амбасадора из Беча. У њему се напомиње да влада добар споразум између руског двора и отоманске Порте, савјетује се Владици да не допусти да Црногорци узнемиравају турске поданике и да се поврате Турцима отете земље око Спужа и Жабљака. Изгледа да је Ђорђије Петровић послије доласка овога писма упорно настојао да се турским поданицима врате та земљишта, али Владика је то одбио. Ђорђије је по причању напустио Мајине нешто зловољан. И поред свега тога влада између Ђорђије и Владике сада највећа сагласност. Сви су мишљења да Ђорђије врши велики утицај на Владику и на црногорске поглавице и старјешине и да постаје све омиљенији због тога што настоји да поравна њихове размирице. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (6. XШa. Central Akten. 1836) „пр. 9 Марз 1836. 96/ц. п.”).

Преко свога извиђача, који се стално налази у Мајинама да би пазио на Владику, Ивачић поново долази до важних политичких података које 6 марта ставља до знања Губернијалном претсједништву: 2-га марта дошао је Владици у Мајине у друштву двају Црногораца из Пипера један ускок, турски избјеглица који је више година настањен у Србији. Он му је донио једно писмо од кнеза Милоша и једно од Сима Милутиновића. Милош јавља Владици да је примио ферман од Султана у коме му се наређује да покори Херцеговину, Албанију и Црну Гору. За тај потхват Милош може да употреби сем својих снага и Портину војску. Стављени су му на располагање потребни

ратни трошкови и муниција. У Милошевом писму стоји да се Владика мора покорити царскоме ферману. О одлуци Султановој много се јасније изражава у своме писму Симо Милутиновић. Он је приложио Владици и копију самога фермана. 4-та марта ујутро Милошев писмоноша вратио се из Мајина у Србију. Он је понио са собом одговор и кнезу Милошу, и Сими Милутиновићу. Изгледа да је Владика саопштио Милошу да се Црна Гора налази под заштитом Русије, да је Porta са својом одлуком пренагнала, и да ће се ипак Црногорци знати бранити. Неки су савјетовали Владици да треба ту ствар јавити рускоме министру у Цариграду, али је он сматрао да то није потребно и изјавио је: „Да Бог да да се то догоди што прије!“ — Ивачић је наредио своме извиђачу да добро провјери ове вијести, а Губернијално претсједништво је обавијестило да је сигурно да се Црногорци не би радо покорили новом господару, ако би се та вијест обистинила. У том би се случају сасвим измијенили и односи између Црне Горе и Которског округа. Јасно је Ивачићу да би требало у часу кад би до тога дошло да се с аустријске стране предузму потребне мјере. Засада је довољно да се будно прати ток догађаја. Владика и даље остаје у Мајинама и не говори засад о свом повратку из Цетиње. Откако је његов рођак Ђорђије Петровић пошао из Мајина, Владика ријетко излази из манастира. Изгледа да га тиште многе мисли. Повукао се сам у собу и пушта себи само оне који долазе због врло хитних и важних ствари. Некима се жалио на свој положај и рекао им је: Ма да је први, ипак би жудио да буде посљедњи међу Црногорцима” (*„...quantunque sia il primo, pure bramerebbe essere l'ultimo fra i Montenerini“*). Црногорске поглавице нијесу задовољне зато што је Владика отегао свој боравак у Мајинама. Они се жале да морају да праве дуга и скупа путовања. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (6. XIIIa. Central Akten. 1836) „пр. ли 12 Марз 1836. 104/ц. п.”).

Заповједник тврђаве у Котору пуковник Теодор Карачај доставио је 7 марта своме гувернеру Венцелу Фетеру фон Лилиенбергу у Задар неколико важних појединости о Ђорђији Петровићу и Владици. Карачај саопштава да се Ђорђије Петровић задржава у Котору већ више дана. Ђорђије је направио посјету Карачају и изјавио му да му је било досадно код Владике у Мајинама и да му је милије да проведе у Котору неко извјесно вријеме него код свога рођака (*„Der Vetter des Vladika ... äusserte sich im Kloster Maini beim Vladika zu langweilen, deshalb lieber hier einige Zeit zu verweilen“*). Ђорђије је тада станао у једној соби изнад саме кафане у Котору. Он је, по мишљењу Карачаја, сасвим без духа. Пазарним данима долазе Ђорђији његови сродници, и он често сједи с њима сатима а да ријечи не проговори. Читав дан он пуши и ништа не ради. Пошто је доброћудног карактера, изгледа да је код Црногораца омиљен. Тада се Карачај случајно упознао с једним другим Црногорцем који му је био „много приснији“ од Ђорђије. Тај непознати Црногорац је обећао Карачају да ће му он саопштити тачне:

вијести о свему у Црној Гори. Он је замолио најсрдачније Карачаја да га не ода пред другим Црногорцима, пошто је Владика био строго наредио својим поданицима да у разговору буду у Котору врло опрезни. По његовим ријечима Владика је био веома љут на Црногорце зато што се сазнавало у Котору све што се збива у Црној Гори.

Од тог Црногорца Карачај је дознао још и ове ствари: сигурно је тачно да је скадарски везир тражио од Владике да му допусти да са својим трупамa прође кроз Брда и да се Владика потпуно одрекне Брда. Владика се у свом одговору везиру послужио једним за ту прилику згодним Султановим ферманом¹⁾ и једним дописом из Петрограда. Карачај тврди још да се Владика веома плаши да ће у прољеће Турци насилно проћи кроз морачку долину. Због тога је он наредио Црногорцима да у малим количинама купују прах у Дубровнику, у Далмацији уопште и у оближњим србијанским градовима, као на примјер у Приштини. Сви су изгледали да се Владика нада да ће наово избити устанак у Скадру гдје је незадовољство због регрутације и плаћања пореза, као што се прича, изазвало велико врење. Турци пуштају у Спуж и Подгорицу само жене, и највеће неповјерење влада дуж цијеле турско-црногорске границе. Мисли се да је Владика помогао Василију Поповићу да побегне с Цетиња у Будву. Преко 300 Црногораца кренуло је у потјеру за Поповићем. Жена која је погријешила мораће строго да испашта свој гријех. (Задар, Државни архив. Списи Намјесништва за Далмацију 196 (6. XШa Central Akten) „пр-ли 12 Марзо 1836. 108/ц. п.“).

10 марта Ивачић упућује Губернијалном претсједништву нове податке о Владичином боравку у Мајинама, које је био добио од свога извиђача. Извиђач му јавља: сасвим су тачне вијести о поруци кнеза Милоша Владици. Једна повјерљива особа видјела је и прочитала на српском језику и ћирилицом написан Султанов ферман, а прочитао га је у цјелини и син Јока Стијепова Петровића који живи код Владике, као неки његов тјелохранитељ. Ферман садржи све оно што је већ познати извиђач Ивачићу саопштио. Симо Милутиновић је послао Владици копију фермана кријући од Милоша. Он је упозорио Владика на Султанове одлуке и наредбе. У истинитост ствари не треба сумњати, само остаје да се сазна да ли ће Милош привести у дјело Султанове одлуке. Прије краткога времена Подгоричани су убили два Хота. Неки отомански поданици су се упустили у преговоре са главарима Црмничке, Ријечке и Љешанске Нахије да утврде напад на Подгоричане да би осветили убијене Хоте. 9-га марта увече дошао је један Црногорац из Добрскога Села Владици у Мајине и обавијестио га о томе. Рекао му је још да су Хоти, ради боље сигурности, обећали Црногорцима да ће им послати у Црну Гору као таоце 20 својих по-

¹⁾ О томе ферману треба упоредити чланак »Die Montenegriner« од 31 децембра 1837 г. који је изишао из пера Владичина и Вилхелма Хоппа и који се појавио у новинама »Allgemeine Zeitung« у Augsburgu (Ausserordentliche Beilage zur Allgemeinen Zeitung, № 61, 1837, 7 Фебруар, стр. 241.) Видјети још о том: Анд. Гавриловић, Владика Раде, његова поезија и путовања тридесетих година, Годишњица Николе Чупића, Београд, 1914, књ. XXXIII, стр. 283. фф.

главица док се тај напад не изврши и да су тражили Владичин пристанак и фишека колико им је потребно. Владика је одбио сваку њихову молбу и додао да се неће да мијеша у то. Изгледа да ће сродници потинулих. Хота да предузму неки напад, па ако не могу на Подгорицу, бар ће на Жабљак. Владика и даље надзире пољске радове у околини манастира у Мајинама и поправке у самом манастиру. Свакога дана прима поглавице из разних црногорских општина и пише. Пошто му је секретар Димитрије Милаковић отсутан, он држи код себе за писара има већ више дана Вука Врчевића, рођеног у Рисну, а настаненог у Будви. Ивачић је већ задужио свога извиђача у Мајинама да на опрезан начин добије препис Милошева писма Владици и Султанова фермана Милошу. Он се нада да ће извиђач у томе успјети, пошто су друге особе већ видјеле и читале те документе. Боравак Владичин у Мајинама се продужује. Владика не говори засад о свом одласку, а на поновљене молбе својих главара да се врати у Црну Гору, он даје двосмислене и несигурне одговоре. Ивачић рачуна да ће Владика остати у Мајинама до отприлике мјесеца априла. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten. 1836) „пр. 16 Марз 1836. 113/ц. п.“).

12 марта доставља Кризомали Ивачићу сљедеће вијести о Владици: три или четири Владичина сродника са Његуша повјерили су једној особи да је Владика прије дванаест дана добио од скадарског везира једно писмо. Везир пријатељски моли Владика да допусти да пређе преко његове територије један армијски корпус који би везир сам водио, а који би се прво упутио у Херцеговину, а потом у Босну. Владика му је одговорио да то апсолутно не може дозволити. Везир је поново писао Владици да он у Скадру очекује разне трупе од којих ће образовати један армијски корпус са којим ће поћи преко Црне Горе за Херцеговину и Босну. Он је обећао Владици да Црногорци неће за вријеме пролаза турских трупа преко њиховог земљишта никакву штету претрпјети. Владика наравно није вјеровао увјеравањима скадарског везира; плашио се да ће везир искористити тај моменат да би заузео Црну Гору и ријешо се да силом оружја спријечи Турцима пролаз кроз своју земљу. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten 1836) „пр. 14 Марзо 1836. 178/п.“).

И Теодор Карачај ушао је у траг писму Милошевом Владици у коме је била ријеч о подјармљивању Црне Горе Турској. 14 марта Карачај је о том извјестио гувернера Лилиенберга: Владици је дошао гласник из Србије и предао му једно писмо Милошево у коме се Владика позива да утиче на Црногорце да се потчине Портиној власти. Милош пријети Владици да ће он употребити оружану силу, ако Владика то не уради. Владика је послао гласника натраг с одговором да он само у духовним стварима врши утицај на Црну Гору и да му је немогуће да с успјехом утиче на таква животна питања; додао је још да ће се црногорски народ у маси бранити ако га насилно напалу и да ће прије умријети него што ће се икада Турцима покорити. Цр-

ногорци, по Владичиним ријечима, и не желе ништа друго него да мирно и спокојно живе и да буду потпуно одвојени од Турака.

Карачај је и у друштву Ђорђије Петровића издалека додиривао ово питање. Ђорђије је признао да је истина да је Владика добио једно такво писмо од Милоша, али није улазио у детаље (*«Ich sprach darüber von weitem mit dem ehemaligen russischen Lieutenant Sawa Petrovich, aber er gestand mir bloss die Sache ein, ohne sich in's Detail einzulassen»*). Из Ђорђијевог разговора Карачај је сазнао да се Владика налази у врло непријатном положају. Ђорђије је изјавио: „Мој рођак би желио да је као ја постао војник или калуђер; тешко се бринути за толико много сиромашних људи и тешко је свакога задовољити“ (*«Mein Vetter wünschte er wäre so wie ich Soldat geworden, oder ein Kalugier zu seyn, es ist schwer für so viele u. arme Leute zu sorgen u. jeden zu befriedigen»*).^{*)} Ђорђије је припитао Карачаја да ли нешто стоји у новинама, или да ли је он сам нешто чуо, да кнез Милош скупља војску или да је Енглеска објавила рат Порти. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten 1836) „пр. 19 Марз 1836. 124/ц. п.“)

15 марта поново се интересује Губернијално претсједништво код Ивачића за познато Милошево писмо Владици. Ивачић треба још да сазна шта се прича у Црној Гори и у Которском округу о оној трудној жени из Цеклина о којој је прије било говора. Губернијалном претсједништву би додуше било жао кад би Владика изгубио углед код народа. Ако би се обистинило да је Црногорка из Цеклина с њим погријешила, сигурно он не би више могао да утиче много на душе православца из Которског округа. Ивачићу се наређује да се са Владиком дописује само приватно, а не службено, као што је то већ познато. Чудновато је Губернијалном претсједништву како је Ивачић могао да пошаље Владици једно писмо гувернера Лиљенберга заједно са свежњем неких других службених ствари. Потребно је испитати како је Никола Рафаели предао то Лиљенбергово писмо Владици, и

^{*)} 1851 г. Владика је, као што је познато, био у Неапољу. Он се тада упознао и са више-адмиралом амерканске војне лађе "Независност". По причању Љубе Ненадовића Владика је упутно томе амерканском вице-адмиралу све ријечи: "Знате ли ви да сам ја много пута промишљао: да зајмурим, па да оставим Јевропу, да дођем у Америку, и да ништа више не читам о Јевропи. Љутим се на туђинце. Љутим се на своје. Седамдесет милиона мога племена мртвим сном спава, кад сви народи напредују и уживају плодове слобода и просвете. Отишао бих из Јевропе; није, кад ме непријатељ притисне, него кад видим, да овако велико племе, као што је словенско, нема толико јаких физичке ни моралне снаге, да избави јадну моју браћу од тиранске турске руке" (Писма из Италије, Српска књижевна задруга, Београд, 1907, књ. 107, стр. 24).

Сличне тужне мисли сретамо и у "Горском вијенцу":

"А ја што ћу? — али са киме ћу?...
Једна сламка међу вихорове,
Сирак тужни без нигђе никогал!
Моје племе сном мртвијем спава..."

накав је оно утисак оставило на Владику. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten. 1836).

Будни Ивачић је и 18 марта поднио Губернијалном претседништву извјештај о Милошевом ставу према Црној Гори: скадарски везир је без сумње тражио од Владике да му допусти да с једним корпусом војске пређе дуж Брда за Србију и Босну. „Познати“ аустријски извиђач сазнао је ту вијест у великој тајности од истог Црногорца који је донио везирово писмо Владици. Сам Владика је изјавио да 1836 г. пријете Црној Гори велике несреће. Он се ипак нада да ће је оне мимоићи, као што је то био случај у другим приликама. Он држи сигурно да Русија неће дозволити да се униште Црногорци. Он је, сем тога, отворено признао да је добио писмо од кнеза Милоша у коме је стајало да је Милош овлашћен од Порте да покори Црну Гору. Милош му је савјетовао да не пружа отпор и додао му да је Србија помоћу својих средстава и снаге у стању да то изврши и без помоћи отоманске Порте. Такође је Владика потврдио да скадарски везир захтијева слободан пролаз својој војсци преко црногорских Брда. Он је примијетио да та везирова војска треба да се споји с трупама из Србије да би с двије стране напала и покорила Црну Гору. Везиру је Владика одговорио да му ништа одређено не може рећи без црногорских поглавица. Ако црногорске старјешине хтједну да послушају Владичине сугестије, они ће се свим средствима одупријети пролазу турских трупа преко црногорског земљишта. Ивачић је још сазнао да је Владика последњих дана заиста позвао у Мајине неке црногорске поглавице да би их потстакao на отпор и да би с њима углавио да се 2-га априла на Цетињу одржи општа скупштина главара и најугледнијих Црногораца да би се одлучило шта треба радити. По Ивачићевом мишљењу та ће скупштина сигурно ријешити да се треба силом одупријети прелазу турске војске преко Црне Горе. У том случају претстоје велике борбе између Турака и Црногораца. Црногорци ће по Ивачићу моћи увијек да пруже ваљан и храбар отпор (*una valida e gagliarda opposizione*) не само зато што их је много, него и због тога што имају згодне положаје. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten. 1836).

Из Ивачићевог извјештаја од 25 марта дознајемо да се Владика још налази у манастиру у Мајинама. Не изгледа да ће отпутовати на Цетиње прије 10 или 15 априла. У то вријеме пада и православни Ускрс. А тада је заказана на Цетињу и општа скупштина црногорских старјешина. Владика се у Мајинама бави увијек истим пословима. Највећи дио дана посвећује надгледању обдјеловања манастирског земљишта и поправљању самог манастира. Досад су уређене три собе у манастиру, а сад се уређује и четврта. Изгledi су да 1836 г. неће бити већих радова у самом манастиру. Радови на обрађивању земље су замашнији. Рачуна се да је Владика потрошио више од 3000 форинти, а још ће бити потребно да утроши бар 1000 форинти. На рад се узимају Црногорци и аустријски поданици. Они добијају дневно по 30 харантана. На манастирском земљишту највише су засађиване лозе

и маслине. Воћке су врло ријетке. Владика се жали да му руски двор већ годину дана не шаље уобичајену годишњу помоћ. Његове повјерљиве особе тврде да је он сам томе крив зато што неће да пође у Русију да се тамо оправда ради проглашења Петра I-га за свеца и због црногорског напада на Служ и Жабљак који се збио 1835 г. Ивачић сигурно зна да већ годину дана Владика није добијао никакву своту новца из Русије, да је због тога Димитрије Милаковић отишао у Беч, а ако буде потребно, поћи ће и у Петроград; и да је Владика сада сасвим без новаца. Владичини сродници су морали да посуде новац у Црној Гори и у Боки да би се могли бавити трговином, а опћенито је познато да је сам Владика позајмио 1000 фиорина на Прчању, 1000 у Паштровићима и 2000 у Будви. Он је оставио у залогу владичанску одежду и свој накит. Овим новцем је могао да плати радове у Мајинама. Не зна се зашто се Владика одлучио да толико потроши на своје имање у Мајинама. Неки причају да су га гласови о трудноћи оне Црногорке из Цеклина много озловољили. Томе је придобила и могућност турског упада у Црну Гору. Због тога се он тобож одлучио на овај корак да би ту за сваки случај имао уточиште и потребна средства за издржавање. Некоме је Владика и рекао да ће Мајине бити његово склониште у невољи и у старости (*«Egli stesso si esprime con tal' uno, che Maini sarà il suo ritiro in tempo di bisogno e nella sua vecchiezza»*). Вијести о трудноћи оне Црногорке још и даље круже у Которском округу и по Црној Гори. Тиме је много изгубио Владичин морални и религиозни углед. Он о томе иначе ни с ким не говори. Ово Владичино ћутање код Ивачића изазива још више сумњу. Не може се више сумњати у долазак писма кнеза Милоша у коме се Владици савјетује да се покори Султановом ферману. „Познати“ извиђач Ивачићев се нада да ће добити по једну копију и од Милошева писма и од фермана. Сигурно је да је и скадарски везир недавно писао Владици ради пролаза турских трупа преко Црне Горе за Херцеговину и Босну. Владика је заиста одбио молбу везиру. И данас Владика тврди да неће никад дозволити пролаз турским трупама преко своје земље, ако руски амбасадор у Цариграду не да гаранцију да ће турска војска мирно проћи кроз Црну Гору. Владика, сенат и друге црногорске поглавице су одлучили да се силом одупру скадарском везиру, ако би он силу употребио. Непознато је Владици које би турске трупе имале да пређу преко Црне Горе, да ли оне из Скадра или неке друге из неког другог мјеста. Није му познат ни број те војске. Турски ратни бродови заплијенили су једну црногорску лађу на Скадарском Језеру у којој се налазила со. На тој лађи је било и седам становника из Сеоца. У Подгорицу и Жабљак стигли су одреди турске регуларне војске да штите та мјеста. 19-га марта сукобили су се Цеклињани с тим турским трупама под Жабљаком. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIIIa. Central Akten. 1836) „пр. 30 Марз 1836. 147/ц. п.”).

Ивачићев извиђач, који је био задужен да будно и неупадљиво надзире Владикау у Мајинама, сазнавао је штавише и оно о чему је

Владика са својом најближом родбином у највећој тајности разговарао. По његовом излагању Владика се 27 марта увече налазио у својој соби у манастиру. С њим су још били његов отац Томо и Ђорђије Петровић. Ријеч се повела о кнезу Милошу. Владика и Ђорђије су назвали Милоша човјеком сасвим подмуклим и дволичним. Њему он нијесу вјеровали више него псу. Изражавали су наду да ће се у српској влади наћи просвијећених људи са хришћанским осјећањима који неће допустити да Милош примијени у дјело своје подмукле планове. Владика је у разговору повјерио Ђорђију да он преко Сима Милутиновића, кнежева секретара, дознаје за све планове и дјела српске владе и да му он за то шаље годишње стотину цекина у злату. Ивачићев извиђач зна да нам саопшти још пуно других вијести у вези с Владиком: копија Султанова фермана, коју је Владика добио од Сима Милутиновића, упућена је преко Јеремије Гагића рускоме министру у Беч. Владика је добио 23 марта писмо из Трста од свог секретара Милаковића. Он је био добре воље и задовољан кад је примио то писмо. Не зна се шта је у њему стајало, јер га је Владика одмах закључао. Све ове податке о Владици искористио је Ивачић за свој извјештај од 31 марта Губернијалном претсједништву. Ивачић вјерује да је изјава Владичина о кнезу Милошу истинита. Владика је и у другим приликама испољавао негодовање према Милошу, а у Сима Милутиновића имао је повјерење и с њим је заиста стално у преписци. Опазило се да Владика чита и чува Милутиновићева писма с највећом брижљивошћу и у највећој тајности; њихов садржај не саопштава ни своме секретару Милаковићу који ужива његово присно повјерење. Ивачић додаје да пријатељство Владичино и Милутиновићево потиче још из времена митрополита Петра I. По Ивачићу се на Цетињу очекује из дана у дан Димитрије Милаковић из Русије. Владика се нада да ће му он донијети обилну своту новаца и упутства шта да ради ако би српске и турске трупе хтјеле да продру у Црну Гору. Изгледа да ће се општа скупштина, која је требало да се одржи на Цетињу првога априла, одгодити до доласка Милаковићевог. Владика је примио хладнокрвно вијести о догађајима између Црногораца и Турака у близини Жабљака, Спужа и Подгорице. О појединостима ових догађаја се не зна довољно. По свој прилици они су се одиграли без знања Владичиног, јер Црногорци који су учествовали у тим акцијама већ неко вријеме не признају ни Владику, ни Сенат. Владика се носио мишљу да ове године скупи јаке снаге и да их пошаље против њих да би их покорио, али су припреме за то обустављене због вијести које су стигле из Србије и Турске Албаније. Још Ивачић не зна кад ће Владика напустити Мајине и упутити се на Цетиње. Не опажају се никакве припреме за његов одлазак. Требало би да Владика већ првих дана априла пође у Црну Гору ради православног Ускрса. Ако он не би служио на Ускрс у својој цркви на Цетињу, црногорски народ би по Ивачићу био много незадовољан, и то би био повод да се Владика наново оптужује и да му се углед поткопава. Ако хоће Владика да буде о Ускрсу на Цетињу, морао би се кроз који дан спремати за пут. (Задар, Државни архив.

Списи Намјесништва за Далмацију 196 (6. XIIIa. Central Akten. 1836) „пр. 6 Април 1836. 165/ц. п.“).

5-га априла „познати“ извиђач у Мајинама сазнао је да је Владика одлучио да 8-га или 9-га априла пође из Мајина на Цетиње. Пошто су „сусједне планине“ биле покривене снијегом, Ивачић је сматрао да ће Владици бити тешко да се врати у Црну Гору. Особа која је 8-га априла ујутру напустила Будву увјеравала је Ивачића да се до 7-га априла увече у Мајинама није примијетило да се Владика спрема за одлазак на Цетиње. Сазнало се међутим да је Ђорђе Петровић стигао с гвардијом у Мајине да би отпратио Владика до његове резиденције. Био се прочуо глас да ће се Владика по Ускрсу поново вратити у Мајине да би наставио започете радове. До 8-га априла то није било сигурно. Поуздано се међутим сазнало да ће Владика препустити руковођење пословима у Мајинама своме оцу. Све ове споменуте вијести доставио је Ивачић 8 априла Губернијалном претсједништву. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (6. XIIIa. Central Akten. 1836) „пр. 13 Април 1836. 196/ц. п.“)

9-га априла понудио је сопраинтендант у Будви Ернесто Буровић Ивачићу један кратак извјештај у коме стоји да се Владика 8-га априла вратио на Цетиње. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 197 (6. XIVa. Central Akten. 1836) „пр. 10 Април-ла 1836. 290/п.“).

*

Да је Владика одржавао неке љубавне везе с оном Црногорком из Цеклина и да је он због тога побјегао у Мајине, не постоји ни један конкретни доказ. Бјежање Василије Поповића са Цетиња у Будву и црногорска потјера за њим, о којој говори гроф Карачај, јасно нам откривају кривца. Да се Владика од 13-га фебруара до 8 априла 1836 г. склонио у свој манастир „Под-Мајине“ ради обдјелавања свога земљишта, сађења доза, маслина и других воћака и ради поправке самог манастира, као и ради дотјеривања своје „Слободијаде“, која је углавном била већ 1835 г. готова⁹⁾, и њеног преписивања на врло лијепој хартији, то питање су довољно провјерили горе наведени извјештаји Кризомалијеви и Ивачићеви. Ивачић је тачно констатовао да је Владика увијек имао против себе јаку странку у Црној Гори на чијем су челу стајали сродници и пријатељи покојног гувернадура Вуколаја Радоњића. По његовом излагању, они су пазили на сваки Владичин покрет, теретили су га, правили злобне примједбе на његов рачун и увијек га приказивали у оним бојама које су биле њима по вољи.

И познати аустријски шпијун капетан Фридрих Орешковић прича нам нешто слично. Он 23 новембра 1837 г. подноси своме гувернеру Лилиенбергу један подужи извјештај. Ту он јавља своме шефу, између осталог, да је Ђорђе Петровић изговорио опасне ријечи о

⁹⁾ По П. А. Лаврову Владика је довршио "Слободијаду" прије "20 јуна 1835 г." (Петр Петровић Његош..., Москва, 1887, стр. 243.

Владичиној продаји манастира у Мајинама. Ђорђевић је наиме тврдио „да би Владика са својим начелима дао за 10 форинти и мошти светог Петра које се налазе на Цетињу“. То се Ђорђевићево мишљење проширило и даље по Црној Гори. Владика је био присиљен да због тога изда један проглас свим црногорским нахијама у коме је стајало: „да је он сазнао да су неки злонамјерни људи настојали да прикажу продају манастира у Мајинама у рђавој свјетлости и да народ наведу на лажно мишљење; он стога опомиње да ће бити отсад одмах ухапшен и стријељан сваки онај који би се усудио да злонамјерно говори о тој продаји“ (»Es sei ihm zur Kenntniss gelangt, dass einige Uibelwollende den Verkauf des Klosters Maini in einem schlechten Lichte darzustellen, und das Volk zu falschen Ansichten zu verleiten getrachtet haben; er warne daher Jedermann dass Von jezt an derjenige, der es wagen sollte von jenem Verkauf übol zu sprechen, augenblicklich eingezogen und erschossen wird«.). Даље Орешковић износи да су вијести које у Котору често круже о Владици смијешне. Иако не заслужују да им се вјерује, Орешковић неке наводи да би се из њих видјело како Владичина „опозициона странка све покушава да би поткопала Владичин углед“. Износило се да Владика није понио са собом у Црну Гору оно 17000 форинти које је добио за манастир у Мајинама. Он хоће тобож да тај новац заложу у Бечу, а „доцније ће опљачкати све оно што припада манастиру и цркви на Цетињу и онда ће побјећи у Беч“. [Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 33 (б. Па. Geheime Akten 1837) „пр. 29. 9-бер 1873. 83/Р.“].

Ето какве су лажи и клевете проношене о нашем Владици по Црној Гори и Боки Которској. Јасно је онда да су измишљотине и Владичине тобожње везе са оном Црногорком из Цеклина која је погријешила с Василијом Поповићем.

Ј. Миловић